

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Екологія дитинства

освітній ступінь бакалавр

(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

(цифра і назва галузі знань)

спеціальність усі спеціальності

(код і назва спеціальності)

освітня програма усі освітні програми

(код і назва спеціальності)

тип дисципліни вибіркова

(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

_____ (підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова Ради з якості вищої освіти
педагогічного факультету

_____ (підпис, ініціали, прізвище)

Ю.І. Сич

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою загальної педагогіки, дошкільної,
початкової та спеціальної освіти
протокол № 8 від 08.01.2020р

Завідувач кафедри

_____ (підпис, ініціали, прізвище)

Д.Г. Іванова

Розробник програми: Іванова Дора Георгіївна, кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та
спеціальної освіти

Рецензент програми: Мазоха Інна Степанівна, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної та практичної психології

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	Лекції:	
	22	6
Модулів: 1	Практичні заняття:	
Загальна кількість годин: 120	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2, 4	Лабораторні заняття:	
	-	-
Семестр: 4, 8	Семінарські заняття:	
	26	6
Тижневе навантаження (год.):	Консультації:	
- аудиторне: 2	-	-
- самостійна робота: 6	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю: залік	-	-
Мова навчання: українська	Самостійна робота:	
	72	108

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни: професійна підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування інклюзивного навчального середовища.

Метою вивчення дисципліни є: оволодіння майбутніми педагогами цілісним уявленням про методологічні засади екології дитинства; сприяння професійному становленню педагогічних працівників; стимулювання творчого розвитку і прагнення до професійного самовдосконалення; забезпечення здобувачів освіти додатковими знаннями про сутність дитинства як інтегративного соціально-педагогічного явища, особливості впливу дорослих на становлення дитячої особистості у контексті середовищного підходу до визначення завдань професійно-педагогічної діяльності в умовах реформування системи освіти в Україні.

Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення обов'язкових освітніх компонентів: філософія, педагогіка, психологія, екологія.

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу пов'язана з дисциплінами «Європейські абриси педагогіки соціалізації», «Інклюзивна освіта», «Корекційна педагогіка з основами превентивного виховання», «Педагогіка творчості», «Педагогічна майстерність».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

1. Знання:

- основні соціально-психологічні характеристики суб'єктів освітньої діяльності;
- особливості організації педагогічної взаємодії в умовах Нової української школи;
- інноваційні педагогічні технології;
- сутність поняття «дитинство», як соціокультурного явища та психолого-педагогічного феномену;
- предмет і завдання екології дитинства;
- провідні аспекти екології дитинства (правовий, медичний, соціальний, педагогічний та ін.);
- педагогічний досвід країн з яскраво вираженими відмінностями у практиці соціально-педагогічного захисту дитинства;
- історичні передумови виникнення, особливості становлення та розвитку екології дитинства як науки, її місце в структурі сучасного педагогічного знання;
- тенденції розвитку ідей екології дитинства в сучасному світі;
- знати сучасні стратегії освітнього середовища у зарубіжних закладах освіти; основні вимоги до впровадження моделей інклюзивного навчального середовища в умовах закладів освіти.

2. Уміння:

- створювати безпечне, комфортне і гармонійне середовище для розвитку індивідуальності кожної дитини в умовах освітнього процесу;
- здійснювати заходи по забезпеченню соціально-педагогічного захисту дитинства в конкретних педагогічних ситуаціях та умовах життєдіяльності;
- застосовувати методи науково-педагогічних досліджень задля вивчення ситуації розвитку кожної дитини і визначення шляхів її покращення;
- самостійно і творчо працювати з науковими джерелами та літературою;
- орієнтуватися в сучасному широкому спектрі інноваційних освітніх технологій;
- критично оцінювати та визначати прогресивні педагогічні підходи щодо організації освітнього простору в умовах сучасного закладу освіти;
- аналізувати сучасні моделі організації розвивального освітнього середовища, у тому числі для школярів із особливими освітніми потребами;
- працювати над поглибленням та систематизацією практико-орієнтованих знань;
- активного захисту дитини у найуразливіші періоди її розвитку;

- бережного й шанобливого ставлення до унікальності дитинства як феномену не лише у віковому вимірі, а й у глобальному значенні особистісного становлення людини;
- створення особливого освітнього середовища, сприятливого для гармонійного розвитку дитини – психофізичного, інтелектуального, морального, естетичного;
- духовно-культурного наповнення адекватним дитинству ціннісним змістом життєдіяльності: цінностями пізнання навколишнього середовища, любові до сім'ї та найближчого соціального оточення, спілкування і діяльності добротворчості;
- добору змісту, методів і форм педагогічного впливу, спрямованих на захист і збереження здоров'я дитини, розвиток її інтелектуальних сил, формування ціннісної свідомості та відповідної культури поведінки.

3. Комунікація: розробляти доцільну комунікативну стратегію педагогічної взаємодії з учасниками освітнього процесу, організувати їх спільну діяльність для вирішення завдань професійної діяльності; демонструвати гуманну поведінку з різними суб'єктами педагогічної взаємодії, комунікувати та співпрацювати з представниками різних культур на засадах взаємоповаги й рівноправності; виявляти повагу до ціннісного потенціалу (релігійного, етнічного, професійного, особистісного) інших фахівців під час роботи в команді для спільного розв'язання освітніх завдань; створювати умови для продуктивної педагогічної комунікації з батьками та громадськістю.

4. Автономія та відповідальність: формувати відповідальність за результати професійної діяльності; відповідальне ставлення до реалізації освітніх завдань, що потребують нових стратегічних підходів; сприяти усвідомленню відповідальності за вияв громадянської позиції в різних життєвих ситуаціях; виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання з проблематики екології дитинства, стимулювати ініціативність здобувачів освіти, прагнення брати участь в нових освітніх проєктах, спрямованих на впровадження ідей Нової української школи; оцінювати доцільність обраних шляхів розв'язання соціально-педагогічних проблем, спираючись на пріоритет загальнолюдських цінностей та принципи екології дитинства.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Науково-теоретичні засади екології дитинства.	4	2	2				14	2	2					10
2.	Вплив середовища на соціальне та психологічне здоров'я учнів.	8	4	4				16	2	2					20
3.	Середовищний підхід у виховних системах педагогів-новаторів ХХ ст. і сучасності.	6	2	4				14	2	2					20
4.	Інформаційна екологія дитинства у сучасному освітньому просторі.	8	4	4				14	2	2					16
5.	Організація системи психолого-педагогічної підтримки учнів (ППУ) – шлях забезпечення екологізації дитинства.	6	2	4				10	2	2					10
6.	Створення ситуації успіху як засіб гуманізації педагогічного процесу.	8	4	4					2	2					10
7.	Школа-парк – інноваційна форма організації навчально-виховного процесу.	4	2	2											10
8.	Народно-педагогічний досвід створення сприятливих умов для гармонійного розвитку дитини.	4	2	2											8
Проміжний контроль								4							4
Разом:		48	22	26				72	12	6	6				108

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Науково-теоретичні засади екології дитинства.

Предмет і завдання екології дитинства. Науково-методологічні засади екології дитинства як перспективного наукового напрямку. Педагогічні аспекти екології дитинства. Актуальні проблеми екології дитинства у сучасному суспільстві. Сучасні наукові розробки проблем екології дитинства: провідні напрями досліджень.

Тема 2. Вплив середовища на соціальне та психологічне здоров'я учнів.

Сутність поняття здоров'язберігаючого середовища розвитку дитячої особистості. Руховий досвід дитини та його вплив на розвиток процесів мовлення і мислення. Адаптаційні можливості дошкільників та дітей молодшого шкільного віку: діагностика, розвиток і вдосконалення. Сім'я як фактор дисгармонійного розвитку дитини. Сучасний дошкільний заклад як провідна інституція соціалізації особистості в дошкільному дитинстві. Правила збереження психічного здоров'я школярів. Емоційне здоров'я учнів як складова психічного здоров'я. Стратегія педагогіки здорового способу життя. Поняття екологічної безпеки дитинства. Екологічна культура і екологічна грамотність особистості. Розвиток екологічної свідомості учнів як мета діяльності педагога.

Тема 3. Середовищний підхід у виховних системах педагогів-новаторів ХХ ст. і сучасності.

Ідеї екології дитинства в творчості В.О.Сухомлинського. Виховна система О.А.Захаренка. Педагогічні новації В.Ф.Шаталова. Авторська виховна система В.А.Караковського. Гуманістичні ідеї педагогіки співпраці Ш.О.Амонашвілі. Феномени школи М.П. Щетиніна. Школа самовизначення О.М.Тубельського. Паркова технологія М.О.Балабана. Зміст діяльності «школи-родини»: особливості організації навчально-виховного процесу, взаємодія з батьками учнів. Школа-клуб як ідеал навчального закладу нового типу. Розвиток дитини як проблема екопсихології (В.І.Панов). Виховні можливості комплексу «школа-дитячий садок» (ШДС) у розв'язанні проблеми екологізації дитинства.

Тема 4. Інформаційна екологія дитинства у сучасному освітньому просторі.

Інформаційні аспекти екології дитинства. Інформаційна безпека дитини: сутність поняття, його педагогічний зміст. Інформаційні технології як фактор впливу на розвиток і становлення особистості. Агресія в Інтернеті – актуальна педагогічна і психологічна проблема. Шляхи та засоби подолання небезпеки в інтернет-просторі: програми батьківського контролю, профілактика інтернет-залежності.

Тема 5. Організація системи психолого-педагогічної підтримки учнів (ППУ) – шлях забезпечення екологізації дитинства.

Школа як соціокультурний образ суспільства. Сутність педагогічної підтримки як основного методу особистісно-орієнтованого виховання. Роль та зміст діяльності класного вихователя в системі педагогічної підтримки особистості. Співвідношення дій педагога та учнів в системі педагогічної

підтримки, умови її успішності. Узагальнена характеристика провідних моделей педагогічної підтримки («експерт», «тьютор», «класний тьютор», «секційно-групова»). Групова форма педагогічної підтримки: суб'єкти та напрямки діяльності. Етапи реалізації індивідуальної підтримки учнів у системі персоніфікованої освіти. Управління педагогічною підтримкою: сутність, основні дії.

Тема 6. Створення ситуації успіху як засіб гуманізації педагогічного процесу.

Гуманізація навчально-виховного процесу як шлях забезпечення позитивної самореалізації учнів. Сутність ситуації успіху, мотивація досягнень у молодших учнів. Типологія ситуацій успіху, прийоми їх організації. Технологічні особливості створення ситуації успіху. Психолого-педагогічна підготовка батьків до створення ситуацій успіху в умовах сім'ї: провідні напрями. Загальна характеристика програми підготовки вчителів (вихователів) до інноваційної діяльності в межах технологій створення ситуацій успіху, критерії ефективності їх професійної діяльності. Алгоритм діяльності вчителя по створенню ситуації успіху в освітньому процесі: основні кроки.

Тема 7. Школа-парк – інноваційна форма організації навчально-виховного процесу.

Історичні аспекти виникнення та розвитку паркової технології навчання. Інтегровані ідеї і принципи парк-школи: загальна характеристика. Організаційна модель роботи парк-школи, її педагогічні можливості у розв'язанні завдань екологізації дитинства.

Тема 8. Народньо-педагогічний досвід створення сприятливих умов для гармонійного розвитку дитини

Дитина в народних повір'ях і лічництві. Етнолінгвістичний зміст назв дитини згідно з її віком, заняттями, походженням, уміннями, здібностями. Особливості донатального періоду, його значення для матері і дитини у майбутньому. Значення імені в житті людини. Повір'я, звичаї та обряди, пов'язані з дитячою колискою. Дидактика колискової пісні. Видатні педагоги про роль іграшок у родинному вихованні, навчально-виховному процесі, соціалізації дитини. Ритуально-міфологічна суть дитячого одягу. Громада як інститут впливу на особистість. Роль матері у сімейному вихованні. Місія батька в українській родині. Художні особливості та розвивально-виховне значення дитячих пісень, скоромовок, закличок, забавлянок, лічилок, небилиць, загадок, прозивалок, мирилок. Традиції сімейного виховання народів світу. «Виховання батьків» як напрям екології дитинства. Значення сім'ї у формуванні вільної особистості дитини.

5.2. Тематика семінарських занять

ТЕМА 1. Науково-теоретичні засади екології дитинства.

ТЕМА 2. Вплив середовища на соціальне та психологічне здоров'я учнів.

ТЕМА 3. Середовищний підхід у виховних системах педагогів-новаторів ХХ ст. і сучасності.

ТЕМА 4. Інформаційна екологія дитинства у сучасному освітньому просторі.

ТЕМА 5. Організація системи психолого-педагогічної підтримки учнів (ППУ) – шлях забезпечення екологізації дитинства.

ТЕМА 6. Створення ситуації успіху як засіб гуманізації педагогічного процесу.
 ТЕМА 7. Школа-парк – інноваційна форма організації навчально-виховного процесу.
 ТЕМА 8. Народно-педагогічний досвід створення сприятливих умов для гармонійного розвитку дитини.

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		денна	заочна	
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	14	24	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4	4	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань:			
	- опрацювання наукових статей;	14	20	Анотації наукових статей
	- конспект першоджерел	10	20	Конспект
	- підготовка реферату;	10	20	Реферат
	- підготовка до презентації результатів дослідження	20	20	Презентація
	Разом	72	108	

Тематика індивідуальних (групових) завдань

1. На основі аналізу наукових джерел, схарактеризуйте провідні завдання екології дитинства.
2. Спираючись на висновки дослідників, деталізуйте причини, які обумовлюють появу явища «булінг» та «мобінг» в сучасному освітньому середовищі.
3. Розкрийте сфери соціалізації особистості й доведіть необхідність реалізації завдань охорони дитинства в соціально-педагогічному просторі, зокрема в закладі освіти.
4. Презентуйте кластер проектів ЄС, що спрямовані на розв'язання проблем розвитку мережі альтернативних закладів освіти та підтримки дітей і молоді з особливими потребами.
5. Складіть таблицю «Науково-теоретичні засади екології Дитинства» (порівняйте провідні ідеї вітчизняних та зарубіжних науковців, дотичні до вказаної проблематики).
6. Підготуйте тези виступу у дискусії «Особливості використання оздоровчих технік в освітньому процесі сучасної школи: світовий досвід».

Тематика рефератів і презентацій

1. Екологія дитинства: проблема, галузь знань, сфери вияву і реалізації.
2. Екологія людини – галузь сучасної науки. Поняття про екологію дитинства (за А. Богуш).
3. Захворювання дітей, зумовлені впливом життєвого середовища.
4. Педагогічний аспект екології дитинства за В.О. Сухомлинським.
5. Класики педагогіки про шляхи побудови навчально-виховного процесу на засадах здоров'язбереження і здоров'яформування.

6. Система здоров'язбережувальної діяльності загальноосвітньої школи.
7. Здоров'язбережувальні технології як складник системи діяльності закладу освіти у сфері збереження і формування здоров'я учнів.
8. Модель професійно-педагогічної діяльності учителя з організації здоров'язберігаючого довкілля школярів.
9. Особливості професійно-педагогічної діяльності вчителя у сфері збереження здоров'я школярів та формування у них навичок здорового способу життя.
10. Місце навчальної діяльності в природних біологічних ритмах.
11. Поняття про працездатність учня. Основні закономірності розумової працездатності школярів. Профілактика утомлюваності учнів на уроці.
12. Практичні основи організації здоров'язберігаючого навчально-виховного процесу.
13. Арт-терапія у школі, її види та педагогічні можливості.
14. Звукотерапія як засіб забезпечення екології дитинства. Основи музикотерапії.
15. Методичні основи організації і проведення казкотерапії.
16. Пісочна терапія як ресурс реалізації завдань екології дитинства.
17. Навчання у режимі динамічних парт.
18. Вплив кольорів на організм людини. Деякі методики використання кольоротерапії у роботі із школярами.
19. Поняття про світлотерапію. Геліотерапія: базові принципи.
20. Основи організації оздоровчої роботи з учнями в умовах Нової української школи.

Результати власного індивідуального дослідження студенти презентують на семінарському занятті (обсяг презентації – не менше 7-10 слайдів).

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. Форми поточного контролю: семінарські заняття, індивідуальні завдання.*
- 6.2. Форми проміжного контролю: модульна контрольна робота.*
- 6.3. Форми підсумкового контролю: залік.*

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань, а також опрацювання наукової літератури.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає тестові питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння студентами практико-орієнтованого матеріалу.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Система діяльності загальноосвітньої школи з охорони дитинства.
2. Модель професійно-педагогічної діяльності учителя з організації здоров'язберігаючого довкілля школярів.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.

1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Анотування наукових статей	5
Конспект першоджерел	5
Реферат	5
Презентація	5

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті. Критеріями оцінювання роботи з *першоджерелами* є здатність студента тезово розкрити зміст запропонованого матеріалу. Оцінювання *реферату* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи, та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор), веб-сервіс Google Classroom.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Білецька Л. Інклюзивне навчання : перші кроки в Україні/Л. Білецька // Дошкільне виховання. 2007. № 4. С. 12 – 15.
2. Буховцев А.О. Особливості вищої освіти за кордоном //Сучасна освіта, 2016. № 6. С. 9-14.
3. Волик Л.В. Українська освіта та інноваційний режим діяльності педагога: ризики, пошуки, стратегії / Л.В. Волик // Шлях освіти. № 4. 2012. С. 24–28.
4. Ворон А. Шкільна освіта поза межами України //Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2008. №2. С. 16-17.

5. Гріневич Ж. Орієнтація на особистість: робота в інклюзивних класах /Жанна Гріневич // Початкова освіта: Шкільний світ. – 2011. – № 46. – С. 6 – 8.
6. Грицюк Н. Потурбуймося про дітей з особливими освітніми потребами / Н.Грицюк//Дефектолог. – № 5 (29). – травень. – 2009.
7. Громовий В. Звичайна освіта для особливих дітей/В. Громовий//Директор школи. – 2006. – № 2. – С. 6 – 9.
8. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів / Е.Деніелс, К.Стаффорд. – Львів: Т-во «Надія», 2000.– 255 с.
9. Діти з особливостями розвитку в звичайній школі [автор-укладач Л.В.Туріщева]. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 111 с.
10. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Практикум / І.М. Дичківська // Вид-во: Видавничий Дім «Слово», 2013.
11. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навч.-метод. посіб. / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. – К., 2007. – 128 с.
12. Закон України «Про охорону дитинства». Відомості Верховної Ради. 2001. №30. С. 142 – 150.
13. Зязюн Л.І. Повернення до еко-соціальних теорій учіння та виховання в освітній системі Франції /Л.І. Зязюн//Духовність як основа екологічної культури та відповідальності. – Херсон, 2011. – С. 106-119.
14. Іванюк І.В. Етапи розвитку комп'ютерно орієнтованого навчального середовища в умовах полікультурної освіти в країнах Європейського Союзу //Педагогіка і психологія. – 2018. - №1. – с. 38-44.
15. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.
16. Кремень В. Освіта в контексті цивілізаційних змін / В. Кремень // Шлях освіти. – № 4 (58). – 2010. – С. 2–8.
17. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика. – Кіровоград, 2014. – 280 с.
18. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи / Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія.- К.: Педагогічна думка, 2007. – 458 с.
19. Колупаєва А.А. Основи інклюзивної освіти : навчально- методичний посібник / за заг. А.А. Колупаєвої. – К. : «А.С.К.», 2012. – 308 с.
20. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посібник. – К. : «А.С.К.», 2012. – 192 с.
21. Корж. А. С. Подготовка образовательного учреждения к инклюзивному образованию / А. С. Корж, Г. В. Скокова, Т.И., Брянцева // Начальная школа. – 2014. – № 4. – С. 89–90.
22. Крикун А. Підготовка вихователів до роботи з обдарованими дітьми // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. – № 8. – С.8-11.
23. Ленів З. П. Застосування музикотерапії в корекційно-виховній роботі з дітьми із особливостями психофізичного розвитку /З. П. Ленів // Імідж сучасного педагога. Науково-практичний освітньо-популярний журнал. – 2007. – № 4. – С. 64 – 66.
24. Ленів З. П. Арттерапія в інклюзивній освіті/З. П. Ленів//Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія: [зб. наук. праць]. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. Вип. 11. С. 96 – 98.
25. Лернер Е.И. Похожие и непохожие. Отношение к детям с ограниченными возможностями. – М.: Акад. проект, 2001. – 64с.
26. Малафіїк І.В. Дидактика новітньої школи / І.В. Малафіїк // Вид-во: Видавничий Дім «Слово», 2015 р.
27. Меєрович М. ТРВЗ-педагогіка. Освіта як синтез філософії, психології і педагогіки / М. Меєрович, Л. Шрагіна // Завуч. – 2006. – Грудень (№ 35). – Наша вкладка. – С. 2–8.
28. Методичні аспекти соціально-педагогічної діяльності: Монографія. – Хмельницький, 2017. – 352 с.

29. Нестерова Н. Інтеркультурні компетенції в освіті для розвитку соціальної згуртованості молоді: європейська практика //Вища освіта України. – 2018. - №2. – с. 69-74.
30. Радул В. Соціальна зрілість особистості: Монографія. – Харків, 2017. – 442 с.
31. Інтегрально-конгломераційний вплив на особистість школяра в технологіях освітянського простору: наук.-метод. посіб. / Ю. В. Рева; Криворізький держ. педагогічний ун-т. - Кривий Ріг: КДПУ, 2009. – 384 с.
32. Інноваційні технології педагогічної освіти: монографія / Андрій Нісімчук, Петро Бойчук, Олександр Панасюк. – Луцьк: Твердиня, 2012. – 478 с.
33. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – СПб.: Питер, 2008. – 398 с.
34. Ціннісні акценти духовно-креативних тенденцій освітньої культури в сучасній Україні: монографія. - К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 260 с.
35. Максимова Н.Ю., Милютіна Е.Л. Курс лекцій по детской патопсихологии: Учебное пособие. – Ростов н. /Д.: Феникс, 2000. – 576с.
36. Матвеева Н.О. Інклюзивна освіта: навчально-методичний супровід самостійної роботи студентів/Н.О.Матвеева. – Івано-Франківськ, 2015. - 160 с.
37. Методичне забезпечення діяльності педагогічних працівників дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів щодо роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку: Науково-методичний посібник/За ред..Н.І.Клокар, О.В.Чубарук. – Біла Церква: КОПОПК, 2006. – 121 с.
38. Про вжиття додаткових заходів щодо профілактики та запобігання жорстокому поводженню з дітьми. Наказ МОН України №844 від 25.12.2006р. // Практика управління закладом освіти. – 2007. - №2. – С.100.
39. Сиротюк О.Л. Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю. Діагностика, корекція і практичні рекомендації батькам і педагогам / О.Л.Сиротюк. – М.: ТЦ Сфера, 2003 – 125 с.
40. Презлята Г. Здоровий спосіб життя: ідеї, пошуки, досвід [Текст]: монографія / Ганна Презлята. – Ів.-Франківськ : НАІР, 2013. – 484 с.
41. Сливка Л. Здоров'язбережувальна педагогіка: [навч.-метод. посіб.]. – Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г.М., 2016. – 200 с.
42. Сливка Л.В. Екологія дитинства: [навч.-метод. посіб.]. – Івано-Франківськ: НАІР, 2014. – 164 с.
43. Сливка Л. Оздоровчі технології і техніки терапевтичного спрямування / Л.Сливка. – Івано-Франківськ, 2013. – 94 с.
44. Стасенко В.Г. Здоров'язбережувальні технології [Текст] / В.Г.Стасенко, В.В.Волканова. – К.: Шкільний світ, 2013. – 120 с.
45. Федій О. А. Естетотерапія [Текст]: навч. посіб. / Ольга Андріївна. Федій. – Рек. МОН. – К. : ЦУЛ, 2007. – 256 с.
46. Федій О. А. Естетотерапія [Текст]: навч. посіб. / Ольга Андріївна. Федій. – Рек. МОН. – К. : ЦУЛ, 2012. – 304 с.
47. Соціальна підтримка дітей з обмеженими функціональними можливостями/ Авт.-упор. Безпалько О.В., Губарева Т.Г. - К: Метод. рек., 2002. - 212с.
48. Управління педагогічними інноваціями в інклюзивній освіті: Навч. пос. / А.М.Ананьєв, С.В.Воронова, М.В.Малік та ін.; за заг. ред. С.К.Хаджирадевої. – К.: Освіта України, 2014. – 244 с.

10.2. Допоміжні джерела

1. Вовчик-Блакитна О.О. Дитина в контексті сучасних тенденцій виховання// Практична психологія та соціальна робота. - 2008. - № 9. - С. 1-5.
2. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком. Как? – М.: АСТ, Астрель, 2007. – 240 с.
3. Дольто Ф. На стороне ребенка. – СПб.: Рама Паблишинг, 2010. – 720 с.
4. Оклендер В. Окна в мир ребенка – Независимая фирма "Класс", 2005. – 336 с.
5. Панов В.И. Введение в экологическую психологию. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 184 с.

6. Кочубей Т. Філософія дитинства в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Т.Кочубей. – Київ, 2001. – 18 с.
7. Лисенко Н. Дитина і дитинство в етнопедагогіці / Н.Лисенко // Народознавча компетентність дітей і молоді: принципи та методи дослідження: зб. наук. пр. – Івано-Франківськ: Науково-методичний центр «Українська етнопедагогіка і народознавство», 2007. – С. 98-112.
8. Психолого-педагогическое консультирование и сопровождение развития ребёнка [Текст] /под ред. Л. И. Шипицыной. - М.: Владос, 2003. - 528 с.
9. Ивлева И.А. и др. Консультирование родителей в детском саду. Возрастные особенности детей. Комплект практических материалов для психологов дошкольных учреждений – М.: Генезис, 2008.
10. Долгова А.Г. Агрессия в младшем школьном возрасте. Диагностика и коррекция – М.: Генезис, 2008.
11. Шпендлер П.Э. Безопасность жизнедеятельности [Текст] / П. Э. Шпендлер, В.М.Маслова, С. И. Подгаецкий. - М.: Вузовский учебник, 2006. - 304 с.
12. Андрусич Н. Берегти дітей від нас самих //Дошкільне виховання. 2014. – №2. – С. 2-3.
13. Алексеева В. Відчуження від шкільного середовища як передумова бездоглядності та безпритульності дітей// Соціальний педагог.-2008.-№4.-С.3-7.
14. Бевз Г., Тарусова Г. Охорона дитинства: надбання та перспективи// Соціальний педагог.-2008.-№ 4.-С.57-58.
15. Бондар Л. Як зберегти особистість дитини у сучасному суспільстві// Початкова школа.-2000.-№ 2.-С.1-3.
16. Селезньова С., Цілик Н. Технологія виховання успішної особистості// Початкова школа.-2008.-№ 8.-С.46-51.
17. Лебединець Н. Гігієнічна оцінка шкільної тривожності учнів як показника психологічної атмосфери навчального середовища// Рідна школа.-2007.-№ 9.-С. 57-59.
18. Бондаренко С. Виховання відповідального ставлення до свого здоров'я// Початкова школа.-2007.-№ 6.-С.12-17.
19. Мешко Г.М., Мешко О.І. Емоційне благополуччя учнів у сучасній школі: бажане і реальне// Практична психологія та соціальна робота.-2008.-№ 4.-С.11-16.
20. Афанасьєв А., Іщук Н. Виховне середовище в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення// Рідна школа.-2008.-№ 6. – С.23-27.
21. Азаров Ю. Екологія дитинства, помноження на культуру педагогического общения// Воспитание школьника.-2000.-№1.-С.24-27.
22. Мушинський В. Неблагополучна сім'я як фактор дисгармонійного розвитку дитини//Психолог.-2005.-№ 10.-С.3-5.
23. Савченко О.Я. Екологія дитинства. В.О.Сухомлинський і сучасна початкова школа // Початкова школа.-2000.-№ 11.-С.2-5.
24. Кочубей Т. Дитинство: найбільша соціальна цінність Рідна школа. 2004. № 5. С. 13-16.
25. Корнієнко І. Обдаровані діти: особливості, пошук, супровід розвитку// Педагогічна думка.-2007.-№ 3.-С.30-33.
26. Мараховська Т. Педагогічний колектив і батьківська співпраця як одна з умов успішної самореалізації особистості учня // Соціальний педагог.-2008.-№ 8.-С.25-28.
27. Аметова Е.Р. Про значення сім'ї у формуванні вільної особистості дитини // Педагогіка і психологія.-2006.-№ 2.
28. Смольська Л.М. Щастя дитини як психолого-педагогічна проблема // Практична психологія та соціальна робота.-2005.-№ 11.-С. 12-14.

10.3. Інтернет-ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського представляє електронний каталог періодичних видань.
2. <http://www.library.edu-ua.net/id/485/> – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського НАПН України.

3. <http://vognutyi.ru/lib/> – колекція електронних книг.
4. <http://www.mon.gov.ua/> – Міністерство освіти, науки, молоді та спорту України - офіційний сайт.
5. <http://enc-dic.com/pedagogics> – педагогічний словник.
6. <http://uk.wikipedia.org/wiki> – Вікіпедія, вільна енциклопедія.
7. <http://www.npu.edu.ua> (elib@npu.edu.ua) – Електронна бібліотека НПУ імені М.П. Драгоманова

11. ДОПОВНЕННЯ ТА ЗМІНИ, ВНЕСЕНІ ДО РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ В 20__ / 20__ Н.Р.¹

¹ Доповнення та зміни до робочої програми додаються на окремому аркуші, затверджуються на засіданні кафедри до початку навчального року